

# Stefan Moysa

---

"Des chrétiens interrogent l'athéisme", t. 2, cz. 1, wyd. Jules Girardi i Jean-François Six, Paris 1970 : [recenzja]

---

Collectanea Theologica 41/3, 203

---

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*Des chrétiens interrogent l'athéisme*, t. 2, cz. 1: *L'athéisme dans la philosophie contemporaine*, wyd. Jules Girardi i Jean-François Six, Paris 1970, Desclée, s. 716.

Inicjatywa wydania wielkiej, kilkujęzycznej encyklopedii dotyczącej ateizmu rozwija się pomyślnie, choć poszczególne tomy tego dzieła ukazują się w dużych odstępach czasu. Sygnalizowaliśmy już naszym czytelnikom tom pierwszy, który omawiał problem ateizmu w różnych dziedzinach życia i kultury współczesnej.

Obecnie ukazuje się w wersji francuskiej pierwsza część drugiego tomu, która szeroko traktuje o ateizmie w dzisiejszej filozofii. Możemy jedynie zasignalizować ważniejsze artykuły tej publikacji. Są one bardzo skondensowane, ułożone w ścisłym porządku i podają podstawowe wiadomości z danej dziedziny wraz z pewną oceną poszczególnych prądów i systemów.

Claude Bruaire w artykule wprowadzającym, polemizuje z poglądem, jakoby ateizm był fałszywym problemem filozoficznym polegającym tylko na negacji Boga. Autor dużej monografii o ateizmie Cornelio Fabro omawia jego genezę historyczną od Epikura aż do Feuerbacha, którego jak wiadomo uważa się za ojca współczesnego ateizmu. Rozwinięcie systematyczne rozpoczyna się od przedstawienia ateizmu związanego z filozofią idealistyczną we Włoszech, Francji i krajach języka angielskiego. W dwóch oddzielnych artykułach natomiast M. Cottier omawia kolejno ateizm Marksa i Engelsa, kładąc główny nacisk na pojęcie alienacji u Marksa, jako stojące u źródeł jego krytyki religii. G. Wetter przedstawia poglądy Lenina dotyczące ateizmu, jak też ich rozwinięcie we współczesnych publikacjach radzieckich, które zna gruntownie.

Luigi Fabri, dyrektor czasopisma „Testimonianze” we Florencji, zajmuje się marksizmem w krajach demokracji ludowych i zachodnich. Z tych pierwszych omówione są na siedmiu stronach jedynie Węgry i Polska. Spośród polskich filozofów wymienia tylko Adama Schaffa, Leszka Kołakowskiego i Tadeusza Płużańskiego. Należy wątpić, czy są oni reprezentatywnymi dla marksizmu polskiego i czy można ich umieszczać pod wspólnym mianownikiem. Trzeba jednak uwzględnić fakt, że autor opiera się jedynie na francuskich i włoskich tłumaczeniach. Stawia to jeszcze raz problem informacji zagranicy o naszym dorobku myślowym.

Prawie tyle samo miejsca, co ateizmowi inspiracji marksistowskiej, poświęcają autorzy ateizmowi, mającemu swoje źródło w innych ideologiach. Omówiony zostaje bowiem kolejno ateizm witalistyczny Nietzschego oraz egzystencjalistyczny Sartre'a i Merleau-Ponty. Z tych samych źródeł czerpią Heidegger i Jaspers, choć ich ateizm albo nie jest zdeklarowany, albo ukryty pod osłoną deizmu.

Na koniec kilka rozdziałów omawia te kierunki filozofii współczesnej, które nie pozostawiają miejsca dla problemu Boga, a więc neopozytywizm Wittgensteina, filozofię analityczną i strukturalizm W związku z tymi filozofiami ukazuje się jasno problem, czy posłannictwo chrześcijańskie przemawia do współczesnego człowieka, znajdującego się pod silnym wpływem tych kierunków.

Tom ten o wiele bardziej niż poprzedzające, ukazuje szeroki wachlarz różnych kierunków filozoficznych, które w ten czy inny sposób przyznają się do ateizmu. Autorzy stali przed wyjątkowo trudnym zadaniem, między innymi ze względu na konieczność syntetycznego przedstawienia olbrzymiego materiału. Zadanie to jednak było konieczne do wykonania, gdyż nie sposób zrozumieć ateizmu aktualnie przejawiającego się w życiu, jeżeli się nie odnajdzie jego głębszych inspiracji. Dzieło, które powstało, będzie wielką pomocą dla poznania tych inspiracji.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa